

a. Zprávy osobní

Doc. PhDr. František Vrhel, CSc. šedesátiletý

(*28. května 1943, Klatovy)

František Vrhel je dalším iberoamerikanistou, ale nejen iberoamerikanistou, který dosáhl na přelomu dvou tisíciletí životního jubilea. K Vladimírovi Nálevkovi a Hedvice Vydrové se zařadil v květnu 2003 další šedesátník, jehož organizační a vědecká činnost je od počátku jeho kariéry spjatá s třemi pracovišti Filozofické fakulty UK, vystudoval zde romanistiku s rusistikou, pak pracoval ve Středisku ibero-amerických studií a od druhé poloviny 70. let působí nejdřív na Katedře etnografie a folkloristiky transformované v devadesátých letech v Ústav etnologie. Vrhel sice začal původně studovat chemickou technologii, zjistil však velmi brzy, že jej podstatně víc než chemie přitahuje literatura, především hispánská a ruská. Na počátku šedesátých let využil jako student ruštiny a španělštiny postupné uvolňování přísného ideologického dozoru nad společenskými vědami a věnoval značnou pozornost metodám práce pražské strukturalistické školy. Navštěvoval semináře a přednášky jejích žáků a dědiců její koncepce jazykovědy a literární vědy, přičemž systematicky usiloval o inkorporaci svých vědeckých postupů do širšího filozofického rámce. Patřil navíc k té generaci hispanistů, která mohla studovat ne sice přímo ve Španělsku, ale v jiné španělsky mluvící zemi, na Kubě. Přes velké ekonomické potíže Castrova režimu v polovině šedesátých let nabízel v té době Havana relativně velké možnosti volné umělecké tvorby a svobodné diskuse. Kromě toho zde měli čeští studenti přístup ke klasické litera-

tuře, nejen španělské beletrii, ale i fondům národní knihovny obsahujícím publikace celé západní hemisféry, které v té době v českých knihovnách vůbec neexistovaly.

Pobyt v Havaně tak posílil Vrhelův zájem o španělskou a latinskoamerickou literaturu mj. i proto, že tehdejší protagonisté kubánské literární scény, Alejo Carpentier a José Lezama Lima v této době nepředstavovali jen výrazné reprezentanty kubánské kultury, ale kultury celé Latinské Ameriky. Třebaže se Vrhel zajímal v této době především o moderní literaturu, věnoval svoji diplomovou práci trochu paradoxně problematice literatury španělské renesance. Mimořádná kvalita práce přiměla zakladatele Střediska ibero-amerických studií FF UK Oldřicha Běliče a Josefa Polišínského, aby nabídli Vrhelovi místo vědeckého tajemníka právě založené instituce. Vrhel pak dělil svůj čas mezi administrativní povinnosti a studium, v němž

zabírala v této době značný prostor četba textů o metodologii vědy. Co se pak týče krásné literatury, propadl Vrhel Jorge Luiovi Borgesovi, jemuž pak věnoval později hodně času jako překladatel.

Počátek sedmdesátých let přinesl velké politické problémy oběma zakladatelům Střediska, které bylo administrativně převedeno z Katedry obecných dějin na tehdejší Katedru etnologie a folkloristiky. Vrhel se pak jako člen pedagogického korpusu katedry začal zabývat kromě Borge a latinskoamerické kultury vůbec stále intenzivněji sociolingvistikou a problematikou kulturní antropologie.

Tato změna nezpůsobila odbornému asistentovi Katedry etnografie žádné problémy. Jeho přednášky z kulturní antropologie, opřené o teoretické základy filozofie vědy, její metodologii a široký přehled obecné problematiky sociálních věd našly vděčné posluchače nejen mezi studenty etnografie, ale i dalších oborů navštěvujících kurzy excentrického asistenta zneklidňujícího na druhé straně část pedagogů jak slovníkem, tak nekonvenčním úcesem a vystupováním. Vrhel získal v této době také dvě zahraniční stipendia. Postupně strávil několik měsíců na Univerzitě San Marcos v Limě a na prestižním INAHu v hlavním městě Mexika. Obou pobytů využil hlavně ke studiu nativních jazyků Ameriky a přípravě kandidátské práce věnované problematice tupí-guaraní. Vrhelův přístup k problematice ovlivnily jak jeho diskuse s předním reprezentantem české lingvistiky Jiřím Skaličkou a pilné studium textů do té doby jediného českého odborníka na poli jazyků nativní Ameriky Čestmíra Loukotky.

V osmdesátých letech vstoupil František Vrhel do povědomí širší kulturní veřejnosti jako jeden z překladatelů tehdy patrně nejprestižnějšího českého nakla-

datelství Odeon. Díky jeho překladům, vyznačujícím se jak porozuměním pro jazyk tak pro realie, získali čeští čtenáři zejména přehled o Borgesově díle, jehož překlady obohatil Vrhel zasvěcenými doprovodnými studii. Kromě těchto překladů zasluhují dodnes pozornosti Vrhelovy edice textů nativní Ameriky určené sice původně studentům, nabízející však dodnes zájemcům o neevropské literatury možnost srovnání euroamerické estetiky s estetikou neevropského světa. Vrhel také připravoval v této době společně se skupinou pražských hispanistů hesla rozsáhlého slovníku literatury Latinské Ameriky publikovaného nicméně až v polovině 90. let nakladatelstvím Libri. Sám napsal přes třicet hesel autorů jako Borges či Cortázar. I Vrhelovy příspěvky ve slovníku jsou poznamenány jeho odporem vůči deskriptci. Zdůrazňuje i v sevřené formě slovníkových hesel především kulturní kontexty a osobní přínos autorů. Tento přístup charakterizuje také rozsáhlejší Vrhelovy texty z této doby. Prezентuje svoje názory, někdy kontroverzní, a očekává, že jeho soudy vzbudí diskusi a přimějí čtenáře k zamyšlení nad stávající podobou „vědeckých pravd“. Oceňuje autory jasněho myšlení a přesných formulací a projevuje málo pochopení pro popisné texty klasické etnografie.

Podstatný zásah do Vrhelových aktivit přinesly změny na konci roku 1989. Vrhel se stal především díky velké popularitě u studentů vedoucím Katedry etnografie a folkloristiky FF UK a stál také za její proměnou v Ústav etnologie. Pro Vrhela však změny nástupem do funkce vedoucího ústavu neskončily. Stal se i proděkanem pro zahraniční styky, na dvě období i děkanem FF UK a posléze i členem vědecké rady UK. Tyto funkce logicky zmenšily prostor pro Vrhelovu

vědeckou činnost, na druhé straně však paradoxně usnadnily rozšíření vědeckých kontaktů dalších pracovníků fakulty. Pro Vrhela byla spolupráce s univerzitami na celém světě jednou z priorit jeho aktivit ve vedení fakulty. Není přitom rozhodně náhodou, že jako proděkan pro zahraniční vztahy podstatnou měrou přispěl k rozšíření kontaktů s univerzitami hispánského světa, ve Španělsku, v Mexiku či Argentině.

Potom, co v roce 1999 skončilo jeho druhé období ve funkci děkana, se Vrhel vrátil v plném rozsahu zpět k etnologii a antropologii. Jeho zájem se dodnes upírá především na předhispánské kultury Ameriky, zejména na četbu mayských textů nejen v podobě klasických kodexů, ale především nápisů na stélách, nadpraží atp. Vrhela zde nepochybně přitahuje jak otázka dešifrace textu, tak jeho zařazení do širšího kontextu jak ho chápe interpret. Nepřekvapuje příliš, že Vrhelův odchod z funkcí uvítali hlavně studenti. Oceňují inspirační charakter jeho přednášek i textů stejně jako neobyčejný přehled po obecných otázkách kultury v tom nejširším slova smyslu. Právě proto, ale nejen proto, je František Vrhel nepřehlédnutelnou osobností současné české etnologie a kulturního života vůbec. Především svým otevřeným přístupem k antropologii a etnologii poznamenal desítky studentů, projevujících mu sympatie a vděčnost, již se těší málo pedagogů Univerzity Karlovy. Vrhel tak patrně ovlivnil podobu české etnologie mnohem výrazněji než ti představitelé oboru, kteří se třeba víc než Vrhel věnovali prezentaci svých názorů formou rozsáhlých monografií či desítek časopiseckých studií.

Josef Opatrný

Doc. PhDr. Josef Kandert, CSc.

Pozdrav k mladému jubileu

Dynamicky ubíhající čas nás staví před neuvěřitelné. Významného životního jubilea se dožívají naši o generaci mladší kolegové. Je jistě radostné, když v jubilujícím ohlédnutí na jimi vykonanou práci můžeme a musíme konstatovat, že ve vědeckém usilování postupovali systematicky, razili si vlastní cestu vědeckého poznání, byli nekompromisní k zjišťované pravdě, tolerantní k názorům druhých, přísní k sobě samým. Všechna tato pozitiva jsou obrazem vědeckého usilování významného českého sociálního antropologa doc. PhDr. Josefa Kanderta, CSc, vysokoškolského učitele a vedoucího Katedry sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Dne 22. července 2003 se tento neuvěřitelně svěží, myslivý vědec, vstřícný spolupracovník a inspirující učitel dožil šedesáti let.

Profesní dráha Josefa Kanderta byla přímočará a směřovala cíleně k sociálně antropologickému studiu mimoevropských civilizací. Po maturitě absolvoval jako dokumentátor roční stáž v Náprstkově muzeu, tehdejším vědeckém centru studia tzv. obecné etnografie v českých zemích. Předchozí zájem o staroegyptskou a americkou civilizaci, zájem svých raně mladých let, zde Josef Kandert nahradil zájmem o Afriku, zájmem nesporně neméně nosným. V roce 1961, když zahájil svá univerzitní studia na Filozofické fakultě UK v Praze, směřoval je již k prostoru tohoto kontinentu. Studoval zprvu na oborech afrikanistika – historie (kombinace afrikanistika – etnografie se neotevírala). Afrikanistice, kterou studoval u Karla Petráčka a Ivana Hrbka, zůstal věrný. Již po roce studia na FF UK však v souvislostech